

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap házhozordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 68. szám, első emelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizetheti helyben a szerkesztőségnél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvételnek. A beigtatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. vagy 7 uj krajcárnyi díjszámítatik.

Kiadó hivatal: belváros, bécsi utca Uhrmann Márton műkereskedésében.

Kedd, october 25. 1859.

43. szám.

Második évi folyam.

A néphagyományok kincsei.

Siebenbürgische Sagen, gesammelt und mitgetheilt von Friedrich Müller, Gymnasiallehrer in Schäszburg, Kronstadt, 1857.

I.

A lelkes szász ifjak ama nemes szövetségének, melyet a f. é. Delejtü 10-ik számában mutattunk be, másik nagy böcsü eredménye a főncimzett mű, melynek tartalmát közelebről ismernünk valóban még sokkal inkább érdekünkben áll, mint a 10. 11. számban bemutatott Haltrich J. gyűjtötte népmeséket. Mert bár mennyire kitűnik e népmese közleményből is az, mire honosink figyelmét évek óta ébresztgetjük, hogy t. i. mennyi értékes morzsalékot gyűjtögethet össze az életre való buzgalom még a legigénytelenebb s legparlagabbnak látszó téren is, s hogy ennél fogva ez éppen nem megvetendő, sőt mailag különösen igen is figyelemre méltó téren mennyi tenni valója van még körünkben az igazi buvárkodás szellemének; azonban csak egy röpke átpillantás az erdélyi mondák során eléggé meggyőződöttet a felől, hogy Müller Fr. népmondai gyűjteményében még jóval több élesztő elem rejlik ránk nézve. Valóban a mi káros mulasztásaink érzetetésére sokkal számosabb üdvösen pirító érv áll élénk ezennel, s habogy kellőleg okulni képesek vagyunk, a tevékeny buzdulatra is hathatósbabb ösztön a végett, hogy nemzeti hagyományainkat illető szellemi gazdaszatunkat célszerűbben rendözzessük, és a jobb idők termékeiből a sovány jelent s kétes jövőt minél gondosabban támogassuk, biztosítsuk. —

A jeles gyűjtő lelkiismeretes hűséggel s ritka szakavatottsággal számol elő- s utószavában ama valóban nagy szolgálatról, melyet különösen ugyan nemzetisége szellemügyének, de azonfelül az erdélyi társnemzetekének is, átalán pedig egyszersmind a tudomány e szakának tön buzgó s öntudatos fáradozásával.

Már csak előbeszédének figyelmes átolvasása után is nyomban láthatja az értelmes olvasó, mily lélekkel, mily felfogással nyult Müller Fr. felkarolt szakmájához, mennyire tudta s érezte, hogy mit s miért tesz; de még mélyebben meggyőződhetik komoly s lelkiismeretes előkészülete felől a gyűjteményhez csatolt függelék gondos átolvasása után, melynek szakaszait teszik: I. a mondagyűjtés és mondavizsgálat irodalma Erdélyben.

II. a mythoszi mondák Erdélyben, különösen: 1. a német mondakör, 2. a magyar mondakör, 3. a rumán (oláh) mondakör. III. az erdélyi történelmi mondák egybevető áttekintése. Oly részletei a böcsös műnek, melyek a gyűjtőnek e szakot illető alapos és terjedelmes tanulmányairól tesznek fényes tanuságot, s művét a tudományos irodalom ez ágának színvonalára állítják. Osztályzása, sorozása s bírálati egybevetése világosan mutatják, mikép hódította meg kezelt tárgyát, mint hatotta át rendező szellemmel a birtokába jutott bő anyagot. Jegyzeteiből kitűnik, mennyire ismeri a solidaris alapon kelt külön fejlemények találkozó vagy megközelítő vonásait. Kutfő idézései s bírálati észrevételei pedig tudományos lelkiismeretösségéről s eléggé elfogulatlan igazságszeretetről tanuskodnak. Mindezt nem ok nélkül emeljük ki; mert nem csak nálunk, hol e tekintetben bizony sok kívánni való van, hanem a nagyobb irodalmakban sem oly sűrűn találkoznak e tulajdonok össze.

Az eddig felhozottakból is sejthető már, mikép nem csekély tanulság rejlik számunkra e műben, s hogy ennél fogva szorgalmas olvasása, mondhatjuk tanulmányozása, jó lélekismerettel ajánlható nem csak azoknak, kik rokonnemű tárgyakkal foglalkozásra kedvet éreznek, hanem a tudományos irodalom egyéb ágazataival foglalkozóknak is, legalább azon épületes tanulság végett; mint kell a felkarolt tárgy' irodalmát tanulmányoznia annak, ki azon szakmát, melyhöz szegődik, valóban gyarapítani kívánja. Sőt még szélesebb körben is forgalmat nyerne e mű, hogy a csupán mulatás, ne mondják érzékkecsegtetés végett olvasók nagy seregéből — kiknek tetemesen nagy része ugy is idegen nyelv terményeit emészti — legalább néhányat ébresztene amaz üdvös gondolatra: mily szép dolog volna, ha nálunk is ennyi szorgalommal, ily igazi lelkesültséggel s tájékozottsággal vállalkoznának többen a népmondák szétszórtan heverő töredékeinek összekeresgélésére s együvé állítására! — S azután a növekvő vágy végre megtestesülve eredményezne is valamit, Pedig ugyan volna ám buzdító ok s lelkesítő körülmény bőven körünkben is azonkívül is; csak ne hunynánk szemet mindarra a mi oktatólag s intőleg hat reánk! — Jelen mű azon célra is mond eleget, hogy álmos szemeinket megnyissa, hogy végre valahára látván lásunk s hallván halljunk, a mint illik és kell. Hol közelebről, hol távolabbról, hol egyenest, hol oldaltól

annyt szól a tudós közlő rólunk és hozzánk, hogy majdnem egészen magunkra vehetjük e mű tanulságos részét. — Hogy ne ajánlanók tehát minjavunkra, akárkitől akár honnét ered? —

Ugy vélem a népmonda fogalmát könnyebben és világosabban megértheti ebből a még avatatlan mintegy szemléletileg t. i. a számos mutatványból, sem mint csupán elméleti értelmezésből. Aztán valljon nem különösen érdekes-e ime tagadhatlanul jeles szaktudósnak részrehajlatlan ítéletét hallanunk egy pár műről, mely tárgyát illetőleg irodalmunkban keletkezett? Bizonyára nagyon is szükséges, hogy a körünkben történőkről a kívülről nyilvánított s a legtágabb olvasó közönséghez intézett véleményeket közönyösen ne mellőzzük, hanem legalább is annyi érzékenységgel viseltessünk a nyilvánvaló előtti kikiáltásunk iránt mint a veszprémmegyei bándiak! —

Ez uttal valamint egy részről örvendetős tapasztalunk, mikép Müller Fr. is mint a német irodalom több előkelő munkása komoly figyelemmel vizsgálván át Ipolyi A. Magyar Mythológiáját, tudományos irodalmunk e kiváló értékű terményét méltólag emeli ki; úgy más részről némileg lehangoló e műből is tudomásul vennünk, mikép imez irányadó munka közöttünk még az azon szakmához fogott írók által sem lön érdemlett figyelembe véve. Különben a „száz történelmi rege“ gyűjtője, — kinek ebbeli buzgalma főleg napjainkban hálás elismerést érdemel, — „történelmi regéink“ről másképp philosophált volna, s azok közlését is célszerűbben eszközölte volna. Így ellenben Kövály L-t, kinek gyűjteményével céljához képest közelebb érintkezéseinel fogva komolyan kelle foglalkoznia, nem ok nélkül vádolja ama sajnos mulasztása miatt, hogy tárgya irodalmába mélyebben nem tekintett. Ezen fölül a még kibányászatlanul rejlő és néhutt utfélen kínálkozó néphagyományaink elhanyagolását részint sejtetvén, részint föl is említvén eléggé érezteti, mikép e porladó kincseink föl kutatására még nem ébredt közöttünk elégséges buzgalom. De hogyan is ébredhet addig, míg felfogásunk nem eléggé kellő az e parányi morzsalékokban lappangó valódi értéknek hőcslelésére? Ez oknál fogva, ha gyarló ismétetésünknek nem sikerül is a tanulságos gyűjtemenek annyi figyelmes olvasót szerezni, mint azt ohajtanók, legalább egy két szakaszkának átvételével igyekszünk az érintetteket némileg nyomatékolni.

II.

„Nem létezik oly nép, — mondja Müller érdekes bevezetésében — melynek körében a monda meg nem hönösült volna. Sehol sem szereti a természet az egyáltalán terméketlen pusztaságot; még a legkopárabb sziklát is legalább zuzmó és moh földi be. — A német tudomány századunk kezdete óta vizsgálata körébe vonta a népszellem e kryptogamjait. A német nemzeti öntudatnak a fölszabadítás harcaiban történt megújodása a költészetet és tudományt az ó német hagyományokra terelte. Mindazt, a mi az eszményi kin-

csekből u. m. regék-, mondák- s dalokból a nép kedélyében fenmaradt vala, gondosan felkutatták, s az idegenszerű természetlenségnek ellenébe állították; — és a népmondának sokáig félreismert s majdnem kihalt bimbajából csakhamar új nemzeti daltavasza fejlődött ki. —

Németország példája utánzásra keltett más nemzeteket is, nyomukban általános verseny támadt a néphagyományok kincseinek fölfedezgetésében.,

Mint jutott vissza tudós szomszédainknál a széltében kóválygó képzelem, végre a hagyományos alapra, miután az ismert nemzetek irodalmait átszállongta volna, mint fedezte föl különösen a saját mythologia után sóvárgó költészet a maga valódi kutfőit, s mily mohó törekvéssel eredt neki a kiaknázásnak az ilykép önmagába tért szellem: mindezt bőven előadják az irodalom történelmet tárgyaló művek, melyek sokaságából itt csupán Kurz H. és Schmidt Julian kiváló műveire hivatkozunk, különösen az utóbbinak (Geschichte der deutschen Literatur im 19-ten Jahrhundert) II. köt. 3. fejezetére, melynek tartalma: „Einkehr ins deutsche Leben,“ és „Gebrüder Grimm.“ Miképp hatott aztán szerte e kedvezmény s minő eredményeket hozott már létre a hatalmasan megszaporodott munkásság, s valóban nagyszerűen képviselt irány, melynek kiváló művek s terjedelmes folyóiratok tanui, arról talán még valahol bővebben szólunk, ha a körülmények engedik.

„A népmondákat illetőleg — folytatja tovább Müller Fr. — Erdély talaja sem süköny, sőt — habár alig sejtve — sok böcsös kincset rejt e tekintetben. Ez oknál fogva igen érdemes feladatnak látszék ezen érintetlen téren az érceléreket nyomozni és a nemes fémnek zsöngé durványait mintegy mutatványul vizsgálni itélők kezeibe szolgáltatni.

Igy keletkezett a jelen gyűjtemény, mely felénél nagyobb részben már 1852-ben nyomtatás alá készen az erdélyi honisme-társulat elé lön terjesztve, és Schuller J. K. cs. kir. iskolatanácsos által a cs. tud. akademiához beadott értesítvényben megfőtisztelő fölemlítésre lön méltatva. A nyomtatás elhalasztása miatt azonban 302-ről 444-re szaporodván számra nézve is gyarapodott, meg a nonum prematur in annum elvet is, — még pedig nem hátrányára, — majdnem betölté. Mind e mellett közlő az ottani irodalmi munkásság számos akadályait a méltányos bírálat által tekintetbe kívánja vétetni.

A mit gyűjteményében bemutat, mondja tovább „többnyire türedékek, hozvák részint előbb már mások által munkált bányákból, részint tördelvék az omladék s mohlepte sziklából, mely elfödi ama dus kincsekhez vezető beutat s a maga teljes mivoltában előtünk még kevéssé ismeretös világot. És mivelhogy én azon időt már nem messze lenni vélem, midőn a kívülről betologó mozzanatoknak nivellirozó befolyása alatt a népeletnek e része is ama jellemtelen egyformaságra fog összetöpörödni, mely az elődöktől öröklött érzülettel együtt a nyelvnek, szokások-s gondolkodásmódnak eredetiségét is elejti: ez oknál fogva kegye-

letős s egyszersmind hasznos ténynek véltem részemről is hozzáfogni azon veszélyöztetett birtokmaradványnak összegyűjtéséhez, mely a nemzeti sajátosság általános hanyatlásából még legalább a tudomány számára megmenthető.

„A népnyelvnek föladása vala az első áldozat. S ez Erdélynek három fő nemzeténél már igen régóta teljes foganatban van. A tájnyelv pedig, — Goethének szép mondata szerint: „amaz elem, melyből a lélek lélegzik“ — a népnek érrendszere, mely a szívnél kezdődik, s a szívhöz vezet vissza. Jaj pedig azon testnek, melynek ereiben már nem a saját szervezete által készített vér csörgedez, ha azt abba kívülről való beszívárogatás által kell juttatni! — Hogy Erdélyben a betolongó nyelvsajátság (idioma) alapját tekintve nem különböző, az a következményt nem gátolja; mert a hangzati és nyelvtani viszonyok: a nyelvnek fajsulya még is mindig különböző marad. Egész a külső szervek foglalkozásáig megy az eltérés; úgy hogy a mi német könyvnyelvünk mintegy olyképp viszonylik a szász népnyelvhöz, mint a dór tájnyelv az ionihoz; amaz teljesebb és keményebb, emez szélesebb és lágyabb; amaz inkább igénybe veszi a mellett és torkot, emez a száját és nyelvet. És mégis az írási nyelv nemcsak az egyházban s tanácstermekben — hol annak használata már rég szükségössé vált — hanem a társas közlekedésben sőt még a családi körökben is megkezdé már az anyanyelvet kiszorítani, és a hol külső elismeretése még hiányzik, a nélkül hogy a gondatlan ivadék észrevenné, gyökereit a szász nyelv szervezetébe ölti s növeszti be, s úgy működik annak összeomlasztásán. — A városok nyelve már egyáltalán színét veszté, s többnyire legjelelőbb gyökeiktől, szavai- s hangjaitól van megfosztva; minél közelebb a városokhoz, annál nagyobb mértékben tapasztalható e bontakozottság, annál hangzatlanabb s jellemtelenebb, annál laposabb s minden érzéki ékességeitől kifosztottabb a beszéd. —

Ugy vélem, nem igen sokkal jobb állapotban van a magyar és oláh népnyelv is, melyek szinte azon a ponton állanak már, hogy az írási nyelvvel vesződelmes meghasonlásba essenek; minthogy amott merész ujitók a szótári szegénységen folytonos új szó- sőt gyök-alkotásokkal akarnak segíteni, emitt pedig a csupán romaiaktól való származásnak bebizonyítására erőködés a szláv és német nyelvtani szabályoknak s szógyököknek tervszerű kiírására s helyettök latin kifejezéseknek s idomzatoknak beigtatására csábit.

E buzgalom a miveltek köréből kiindulva az utóbbi félszázad folytán a könyvnyelvet a köznép számára érthetlenné tette, és a nyelvhasznitást is szerfölött megnehezítette vala.

A népnyelvnek hanyatlásával karöltve jár a nép erkölcsének s összes nézlet- s gondolkodás módjának hanyatlása.

Az új szó gyakran új szükségletet keletköztet; — és a szükségletnek és a nélkülözhetlenségnek ürügye alatt „az idő köve-

telményei“ kiszorítgatják az egyszerűséget, jámborságot, közérzületet, az elődök erényeit, s evvel együtt természetösen az összes népeletnek eredetiségét is; mert csak addig eredeti valamely nép, mig gondolatai a szülőföld s családi körre szorítkozva maradnak. Mihelyest kilép azon hegyek, határok közül, melyek származása helyét környezik, azonnal ellapul; elsekélyödik, mint a folyam a síkságon, és egyediségét veszelve beömlik a népek életének általános folyamába.

Részünkről is tehát nem kevés áldozat történt. S mind ezek után a népmondának kiapadása fog bekövetkezni; mert csak a nemzeti elkülönítettségben tartja fön magát a népnek amaz érzelmi élete, mely egész odáig képes fokozódni, hogy saját képzelmenek alakitmányainak s így a mondának is hitelt adjon. —

(Folytatás következik.)

Karcsai G.

Gróf Fáy István, a magyar zeneművész.

Régen elmúlt már az az idő, midőn a magyarról annyira állították, hogy semmi művészi ösztön és képesség lakik benne, mig utoljára maga is elhitte, miszerint „a magyarból soha sem lesz komédiás,“ — „a magyar nem lesz mázoló“ — „nem fog másokat mulatni pénzért“ és mig itt-ott valaki csakugyan komolyan vette fejébe, miszerint nekünk csak kegyesen mosolyognunk kell, és a körülöttünk sürgő világ tökéletesen boldog lesz, ha a „keleti“ faj tetszését kinyerte, midőn annak bemutatta a művészet jelenségeit.

Hála az égnek! kerültek nemzetünk kebléből egyének ki, kik a színművészet, a festészet, a zenészet, sőt a többiekhez képest legárvább szobrászatban is jeleskedtek, és kiknek hirnevük az ország határait is tulszárnyalta.

A magyar, ki a csatatérekben annyi babért aratott, ki a politikai viaskodás idejében egész Europa figyelmét vont magára, most a Helikonra is bátran felhatol, és kezét a művészet pálmája után is kinyújtja.

Csak azt nem helyeselhetjük, hogy midőn magyar zenéről szólunk a sötétbarna csórékat és morékat annyira vesszük számításba, mintha az ismert „l'état c'est moi“ kifejezés módjára azt mondhatnák magukról: „a magyar zene, az én vagyok.“ Ne szitogassuk a külföld hamis tudományát. Vagy nincsenek-e nekünk vérünkbeli zenészeink és zeneszerzőink? Ime szólunk mindjárt egyről, ki e téren sok érdemet szerzett magának.

Fái és hernádkércsi gróf Fáy István, a máltai rend vitéze, gyönyörű nemzeti zenénk egyik legbuzgóbb örzője és terjesztője. Azon szándékból indulván ki, hogy ezen kincsünket tökéletes eredetiségben fentartsa, „Régi magyar zenegyöngyök“ (Perlen der älteren ungar. Musik) cím alatt egy gyűjteményt indított meg, melyből, habár

eddig csak három füzet jelent meg, eléggé meggyőződhettünk, mily nagy szolgálat tétetik általa zenénknek.

E füzetekről, melyek Bécsben Glöggel és fia műkereskedésében, Pesten Rózsavölgyinél kaphatók, a hazai lapok több ízben, de még a külföldiek is magasztalólag szóltak. E füzetekben a tisztelt gróf a magyar zene legszebb régi szerzeményeit, melyeket 30 év óta a haza legtitkosabb rejtekeiből sok fáradsággal és költséggel összeszerzett, közli; közbe néha egyegy újabb pattanó csárdást vegyit, vagy olykor olykor egy eredeti zamatu ábrányt, erre megint egy régi csárdást, egy toborzót, vágy pásztori gondolatot — a mely változatosság és válogatottság méltán rendkívüli lelkesedéssel karoltatott fel a közönség által. Uri termeink számára nem létezhetik nemzetiesb, és elegansabb zene, mint melyet gróf Fáy kezéből nyerünk.

A szerzemények zongorára vannak alkalmazva és négy kézre szerkesztve. A hatás, ha két ügyes zongorász előadja, körülbelül egy jól iskolázott zenekaréhoz hasonló, és ekkor Bihari, Csermák, Lavotta, Árvai, Ruzsicska, Tyutyu, Csori legszebb darabjait ős eredetiségükben élvezhetjük. Ezen szerzemények hazánk sok nagyuri termeiben ismeretesek, sőt Madridban a spanyol királyné udvarán szintén nagy figyelmet gerjesztének.

Hír szerint ezen gyűjteménynek negyedik füzete is nem sokára fog megjelenni, melyben a Rákoczy-Indulóhoz Ruzsicska ütközete is csatlakozik. Midőn újabb időben a magyar kóták pozdorjaként kerülnek ki sajtó alól, éppen nem esik váratlanul, hogy közte annyi silányság van, hogy huszat is bizvást eldobhatunk, míg egy valódi szerzeményre akadunk. Kivánatos volna tehát, hogy a jó izlés biztosítása érdekében gróf Fáy István és Mátray Gábor gyűjteményei egyetlen családban se hiányozzanak, hol szép nemzeti zenénk iránt érdekel viseltetnek.

Gróf Fáy nemcsak jeles zeneszerző, hanem híres zongorász is. Jelenleg ugyan ritkán gyakorolja már művészetét, kivált nagyobb társaságban, tavaly azonban a rohicsi fürdőkben egy jótékony célu hangversenyben vett részt, és a sokat tapasztalt hazafiművész még mindig élénk éljenzésekre ragadta az összes közönséget hathatós előadásával.

Az utóbbi hetekben említették lapjaink, hogy az ázsiai eredetű magyar hangszer, a tárogató ismét fölfedeztetett, és pedig a Ligacs családnál Nyitrán, és a Palásdy családnál Félegyházán. Gróf Fáy ennél fogva a Vasárnapi Ujság f. é. 42. számában felszólítást intézett „Magyarország cigánybandáihoz,” melyben arra ösztönzi, hogy tanulják meg a tárogatót fujni, mint-hogy ezen hangszer minden régi ember egyhangu állítása szerint, legszebb hangszer volt a magyar nótára, és leirhatlan hatást gyakorolt a magyar szivre. A török hadseregben mi is hallottunk olyan fuvóhangszert, mely sajátságos hatást gyakorolt ahhoz nem szokott kedélyünkre, — e hangszer komoly, és méltóságteljes hangjai messzire elhallatszottak, és átaljában igen alkalmasnak tetszett nekünk, hogy általa harcedzett fiuk is megindittassanak. De vajjon ezen hangszer a táro-

gató volt-e mint Egressy hiszi, azt csak akkor mernök állítani, ha a Ligacs és Palásdy családnál létező, vagy tán még egyébütt az országban fellelhető, és tárogatónak nevezett hangszert alkalmunk volna hallani.

Midőn érdemkoszoruzott Toldy Ferencünk a magyar irodalom történetét adta ki, a nemzet méltán magasabb színvonalára érezte magát emelve a közműveltségnek, mert hisz irodalom nélkül egy nemzet sem érvényesítheti magát más népek tanácsában. Ne felejtjük el, hogy gróf Fáy István, ki a Századunk, B. P. Hiradó, és Magyar Sajtó hasábjain jeles értekezéseket közlött, kéziratban a magyar zene történelmét tartja, melylyel, ha napvilágot lát, a művészet ezen ágának roppant szolgálatot tesz, és alkalmasint örökre elnémitja azon kurultyluló hangokat, melyek a magyarnak ősidőktől való hivatottságát a zene minden nemeire elvitázní megkísérlék.

Pesty Frigyes.

Külföldi levelek.

II.

Genf, franciául Genève, a hasonnevű kis cantonnak, vagy mondjuk inkább az általános szavazatra alapított szabadelvű köztársaságnak 40000 lakost számláló fővárosa, a Leman-tó partján, a Rhóne kifolyásánál, mely által két részre osztatik, gyönyörű fekvéssel és kilátással bir Savoya jéghegyeire; hol az égbe emelkedő Montblanc örök hóval borított tetői, szembeszökő ellentétben állanak a kristálytisza tó vizének kékes hullámaival, Genfnek számos külvárosai és város részei: Pâquis, St. Gervais, Eaux-vives sat. csinos vas-hid és több más hidak által vagynak egymással összekapcsolva. A külvárosokat és a belváros alantabb fekvő részét az iparos osztály lakja, órásook, aranyművesek, ékszerárusok, pénzváltók, kereskedők, gyárnokok tarka vegyületben. Az arisztokratia, Genf legrégibb lakói: — mert ne képzeljük hogy köztársaságban nincsen arisztokratia, — a bástyák fölött, különösen a la Treille nevű sétatéren lakik, a Salève hegylánccal átellenben. Már a házak külseje mutatja, hogy itt más néposztály honol, melynek érdekei az alantlakóknak érdekeitől különbözök, gyakorta ezekéivel ellenkezök. Mert tudnunk kell, hogy Genfben két párt vagyon: a conservatív, melyet ott reactionariusnak neveznek, és a szabadelvű; az előbbihez tartozik Genf polgáristokrátiája, a legszigorubb calvinisták és methodisták; az utóbbi különféle töredékekből áll; hol a katolikusokat, mint a másik párt által nyomottakat a szabad köművesekkel egy oldalon találjuk. Sajátságos tünemény, mely a helybeli viszonyokban és körülményekben találja magyarázatát. Néhány év előtt a szabadelvű párt, melynek élén Fazy állott, és áll jelenleg is, mint a köztársaság elnöke, a város gyarapodását és emelkedését ohajtván mindenek fölött, indítványt tön a város bástyáinak lerontására; ezen indítványt a conservatívek, — kik a város bástyáiban a calvinismus erődeit látták,

és azok lerontásával megnyitva az utat a katolicizmus terjedésének, — hevesen elleneztek. Azonban Fazy, noha maga is Calvin követője, polgárokat ohajtván inkább mint calvinistákat, az ellenfél minden erőködései dacára keresztül vitte az indítványt; a falak leromboltattak, a város árcai betöltettek, s azoknak helyén most pompás házak, templomok, köz- és magánépületek állanak. Soha sem láttam még várost ilyen hirtelen emelkedésben: ez minden irányban épül és terjeszkedik. Idevaló lakosok mondják, és idegen utazók bizonyítják, hogy a hol még ezelőtt csak 6—7 évvel árkok, posványok és elhagyott kopár telkek voltak, most 4—5 emeletes házakból álló utcák, mondhatnám városrészek léteznek. Azóta építettek az angolok magoknak templomot; azóta emelkedett fel, közadakozás útján, — melyhez a város adta a tért, — a maga egyszerűségében szép katolikus szentegyház. Ez Fazy műve: azért állanak pártján a katolikusok, kik a szomszéd Savoya és Franciaországból, Genf kellemes fekvése és szabad alkotmánya által vonzatva, csoportosan jönnek a városba, és növekedő számuk és gyarapodásuk által, folytonos izgatottságban tartják az ellenpárt féltékenységét; mely borzadva gondol arra az időre, midőn idegenek fognak beülni Calvin cathedrájába; vissza nem emlékezvén, hogy az ő őseik, a Franciaországból száműzött Huguenották, szintén idegenek valának; sőt maga Calvin is Picardiából menekült Schveiz szabad földére. Így beszélnek Fazy és az ő pártívei. Innen az ellenpárt gyűlése. Valóban nagy következetlenség is lett volna Genfből, hol még a szabad közműveseknek is nyilvános loge-ok van, kizsoritani a katolikusokat! — Ennyit a helybeli viszonyok ismertetésére. Most tegyük sétát a városban, és lakásomból a Hôtel Victoriából, rue Montblanc, kiindulván, menjünk át a Rhône hidján (Pont des Bergues) a genfi elegans világ gyűléshelyére a Rousseau szigetre; hol azon férfinak Pradier által öntött és 1836-ban fölállított bronzszobra diszeleg, kinek iratait a kormány, hetvenhárom évvel előbb, mint ártalmasokat, a bakó által megégettette. Itt zenét, fagyaltot, szép kilátást, friss levegőt, csinos társaságot találunk.

A tulsó parton, a quai hosszában, szép házak és nagy szállodák: Hôtel d' Angleterre, de la Métropole, Couronne sat. vonulnak el. Ezekkel szemben, közvetlenül a tó mellett, csinos sétatér. Rendőrt, katonát, gendarme-t sehol sem lát az ember; és azért még sem történnek kihágások. Kiszégezett fekete táblák figyelmeztetnek, hogy a nyilvános sétányok az egész közönség tulajdona lévén, azok a polgárok gondvillására bizatnak. „Les Promenades publiques etant destinées „à l' utilité et à l' agrément de Tous, le Conseil Admini- „stratif les met sous la sauvegarde des Citoyens.“ Boldog ország! boldog város! gondolám magamban, ezeket olvasván, hol a közszellem, a polgárérzelem annyira kifejlődött, hogy a kihágásokat nem rendőrök és hosszú paragraphusokba foglalt büntetések által kell korlátozni, és a közvagyonnak megőrzésére elegendő a polgárérzelemre való hivatkozás. És mért elegendő? azért, mert a nép szívében meggyökerezett a törvények, — azon törvények iránti tisztelet, a melyeket ő maga alkotott, s melyeket megsérteni annyit tenni, mint önmagának ellenmondani; mint saját művét megrontani. Nem szorít a korlát, melyet magunk állítottunk fel; nem súlyos a teher, melyet önkényt vállaltunk el. Csak az idegen, csak a

reánk erőszakolt járom nyomasztó. A tóparti sétány kioskjában a Montblancnak Sené által hársfából készített, és 42 lábnyi nagyságu domborműve, megtekintést érdemel.

Már most ha tetszik, menjünk végig a Rue basse-on, az ujan épült postaház felé; ott a rue de la Cité sarkán, szép kutat fogunk találni, az ugynevezett Escaladot, mely annak emlékezetére állítottott, hogy egykor a savoyardok, éjszakának idején hirtelen megrohanván a várost, el akarták foglalni; de a polgárok hősi védelme és önfeláldozása, meg-hiusította a véletlen támadást. Az oszlop tetején a hadak istennője áll, kelevézt tartva kezében, s a város cimeres paizsára támaszkodva. A fölírás: „Erigé en mémoire du 12 Decembre 1602. 1857.“ Az oldallapokon különféle bronzöntetű csoportok: az egyikben létrán fölmászó harcosok kapaszkodnak a falakra; a másikon a támadás visszaveretik; a harmadikon Calvin prédikál; a negyediken a hősi védőknek neveik.

Innen legközelebbi uton fölme gyünk a Musée acadé- que-be (Grandé rue 209.) hol Saussure, Brongniart, de Candolle, Boissier és más nagynevű természettudósok gyűjteményei foglalják el figyelmünket. Különösen emlékezetes a madárgyűjtemény, melyhez hasonlót csak a frankfurti Senkenbergféle intézetben, ennél szebbet csak a párisi Jardin des Plantesban láttam. A legritkább, legválogatottabb madárfajok között találjuk az Epimaeus superbust, fekete viola- színbe menő tollaival, és Paradiseáknak (apoda, rubra, magna, regia) egész sorozatát Uj-Guineából; a Trochilusok, Ibisek számtalan fajait Buenosayresből; a Columba coronatát, és a narancssárga Rupicola Peruvianát. Madártojásokat és fészkeket: Nid de Fournier (Buenosayres) Ploceus pensilis (Madagascar) d'oiseaux mouche (Guadeloupe). Megtekintést érdemel még a halgyűjtemény, melyben minden schveizi tavak- és vizekben találtató halak láthatók.

A muzeumból fölfelé menvén, azonnal szemünkbe ötlük a XII. század elején byzanci stýlben épített székesegyház, vagyis sz. Péter temploma; hol Rohan hercegnek, XIII. Lajos idejében a protestansok vezérének, fekete márvány koporsója, és erre fektetett vaspáncélja, továbbá a régi chorus faragványai, és Calvin, másként Caulvin, igazán Cauvin (mert a reformator atyját így hívták) tanítószéke, melyet 25 évig használt, s a mely a feledékenység leple alól elővétel- vén, két év óta ismét a cathedraban áll, — vonják magukra figyelmünket. A cathedralistól nem messze (rue du Puit — St. Pierre, No. 116) van azon ház, — noha már ujonnan fölépitve, — melyben Calvin lakott és meghalt 1564.

A mellette lévő utca a Hôtel de ville, — vagyis a városházhoz vezet, melynek felső részébe, lépcsők nélkül, há- rántosan emelt tágas uton juthatni; a régi tanácsosok kivált- ságaihoz tartozván, hogy ők egészen a tanácsterem ajtajáig lóháton menjenek. Itt éppen nyilvános tárgyalások tartattak; és így alkalmam nyílt a birói eljárással, s a birák és ügy- szek hivatalos öltönyével megismerkedni. Az a széles fekete palást, meg az a fehér lefüggő nyakkravaló, sajátóságos alak- ban tüntetik föl az illetőket, ehez nem szokott szemeknek. Ilyen alakot már az utcán is láttam nagy táblára festve, és az ablak elé függesztve ezen aláírással: „Etude Amberny;“ min teljességgel el nem tudtam igazodni; meg nem magya- rázhatván magamnak, hogy mit akar ama rejtélyes alak,

nagy cukorsüveggel fején, ki előtt kéro és alázatos helyzetben két falusi ember áll, mintha ez nekiök alamizsnát akarna osztogatni; míg egyik honfitársom, ki jelenleg genfi polgár meg nem fejtette: hogy ezen allegorikai kép azt jelenti, hogy itt A. ügyvéd lakik; s egyszersmind az olaszok és

franciák ama szokására figyelmeztetett, melynél fogva min-dennek cégiért csinálnak, s mindenből nagy lármát csinálnak; éppen mint a maccaroni-árusok.

(Folytatjuk.)

Pados János.

T Á R C A.

A tenger és lakói.

Dr. Schleiden után Ádriai Péter.

(Vége.)

Az állati tájképhez visszatérve, az azokat képező képe-
letek közt részint szépségük, szervezetük, részint saját-
ságos befolyásuk által, melyet a száraz föld képzésére gya-
korolnak, a klárisok vonják magukra leginkább figyelmünket.

Már a görögök által ismerve, tőlük „a tenger szüzei-
nek“ nevezve, a legrégebb időktől fogva buvárlat, regék,
vagy tudományos tévelyek tárgyai voltak.

E szépen színezett ékes kies virágalakok elemökből nap-
fényre hozva, a szemlélő kezében barnás kődaraboknak lát-
szanak: — e tűnemény által meglepve, keletkezett a hie-
delem, hogy azok valóságos gyöngéd lágy tengeri növények,
és a léggeli érintkezés által kővé válnak, — oly tévely,
mely a valódi kőklárisoknak a lágyabb porcogósabb fajok-
kali elcsérelése által még inkább erősítettett és fentartott.

Számos állítások után a szellemus angol utazó és állat-
buvár Darwin Károly — úgy látszik e tűneményeknek leg-
valószínűbb, s bevégező értelmezését adta.

Előzőleg a déli tenger klárispadai és szigetjei festését
kisértjük meg.

Cook óta az utazókat semmi sem lepte meg annyira,
mint az ugynevezett laguna szigetek vagy Atollok.

Egy pár száz lépés szélességű, néhány lábbal a tenger
felett feltűnő kör alakú sziget, a legerősebb hullámmattól kör-
nyezve, egy egészen csendes vizű medencét fog körül.

Néhány növénynek, ezek közt előtérben a cocuspál-
mák, e belső medence körül zöld koszorút képeznek.

A sekély, tiszta csendes egészen fehér fővénnyenekü
viz függőleges napvilágításban világos zöld színben tűnik
fel — a fényes sokszor egy mérföld szélességű tér körös-
körül az ocean sötét majdnem fekete színű vizétől a hullám-
zat hófehér szalagja által vagyon elválasztva, melyből a
pálmák sugárja és friss zöldje csodálatos élességgel emel-
kedik ki: az egészet befedi az égboltozat egyenlően sötét
azurkéke.

Az egész a hatalmas nagyság és egyszerű fenség be-
nyomását idézi elő.

Még csodálatosabbak a nagyobb hullámmattok tűnemé-
nyei, melyek egy csendes vizezt zárnak be a nélkül, hogy
a legkisebb száraz földszalaghatárt képeznék, mint ezt Cook
a csendes tengeren látta.

Egy hegyszigetet pálmakoszorúikkal környeznek nagyobb
és terjedelmesebb klárispadok mérföldnyi távolságban — az
utazó bámulva áll az erdős csucok lábainál, körötte a leg-
gazdagabb és legbujább tropicus vegetatiót, — előtte egy
tükörsima felszínű tiszta vizet pálmavonaltól határolva, távo-
labb a tájtékos hullámmattot és a végtelen ocean szemeleli.

Ezen elemek elragadnak mindenkit, ki a szigetek ki-
rálányja, a kies Tahiti vagy Vanikoro szigete látását él-
vezheti.

Más szigetek partjait szorosan környezik a klárispadok
keskeny koszorúi, míg például Australiánál 5—10 mérföldnyi

távolságban sokszor háromszáz mérföld hosszú korlátot ké-
peznek.

Más szigeteknél a sziget szegélyével párhuzamos, a leg-
magasabb vízállást meghaladó elhalt klárisok széles sáncai
láttnak.

Ily szigetek ezrei vannak elhintve a déli tenger felszi-
nén, — mind pár lábbal a künn megmérhetlen mélységű
tenger fölé emelve, — gyűrűkép egy vízmedencét magukba
zárva, — néhol még élő klárisok építményeiből és a hullám-
zatok ereje által széttört darabokból képezve és ugyanazon
erő által porrá zuzott töredékekből lett fénylő fehér fővény-
nyel behintve.

E föld, egyedül habarcok által vizalatt építve, egyedül
a hullámok által felsodort darabok által a tengerár vonalán
tul emelve, szükségli, hogy ugyanazon létét előhozó hullá-
mok által legyen népesítve.

A hullám magot, még élő egész fákat, ezekkel egy
gyíkot, néhány bogarakat hoz — a vizimadarak némely faja
kölcsonöz életet ezen szegény földszalagnak, melyen csak
lassan bír lábra kapni a vegetatiót.

A Cocos vagy Keelingsziget 20 növényneve körül néme-
lyek Java és Australia partjaitól majdnem 1800, s 2400 angol
mérföldet uszva a hullámok által vitettek oda.

A legrégebb utazók azt hívék, hogy az egész építmény
a tenger fenekétől a kláris állatok által építettik fel; de a
szemlélet e nézetet megsemmisíté, mutatván, hogy a sziklát
építő klárisok csak 50 lábbal a tenger felszine alatt élhatnak.

Később azt hívék, hogy a klárisok tengeralatti vulkánok
kraterszegélyeire építenek; e nézet vatószínűtlenné lesz,
mert nem hihető, hogy a déli tenger sok ezer ugyanazon
magasságu vulkánokat tartalmazzon; — továbbá azon tudo-
más által, hogy a klárispadok sokszor 10—20 mérföld hosz-
zaságuak, míg egy csak egy negyed mérföldre egyenköz
magasságu hegylanc a földön alig léteznek.

Ezen tűneményeket Darwin Károly foglalá elméletbe,
ki 1832—1836. évben Fitzroy kapitány kísérelte a föld
körülutazásában.

A klárisnövés határa felfelé a legkisebb vízállás, mert
ez állatok a nap és lég behatása által rögtön elhalnak.

Ok soha sem építenek zavaros vagy csendes vízben, ha-
nem csodálatosan egyedül a legbősebb hullámmattban, úgy,
hogy itt az élő erő a legkeményebb szikladarabokat széttörő
hullámok erejével győztes harcot ví.

E tűnemények tanulmányozása által ő azon meglepő
következemnyre jött, hogy e tűnemények lényegessége nem a
klárisok építése, hanem a földnek, melyen a klárisok építé-
söket kezdik, lassu emelkedése vagy sülyedése.

Képzelnék egy szigetet a sziklaképező klárishabarcok
körében: — ezek a szigetet körül fogják, építésöket kezdik
oly távolságban a parttól, hogy a hullámmatt által előhozott
vizzavarodás a szorgalmas állatokat többé nem sérti. Itt a
sziget körül egy sziklapadot a legalacsonyabb vízállásig fel-
építve, azután csak a szélesítésre építhetnek, — de itt hatal-
mukat mutatják a hullámok; a kláriszikla némely darabja
elszakittatik és a partra vettetik, — itt a surlódás által szét-
töretik, a por és tengervíz által kitöltetnek és kiragasztnak

a hégagok, és így folyton nő a pad, míg oly magas, hogy a hullám többé el nem érheti.

Ha az egész sziget mint például Otahaiti vulcanicus erők által emelkedik lassan a vízből, akkor a klárisállatok a légen elhalnak, és a sziget középső magasabb részei klárisziklák és szirtek által környezettnek, melyeken kívül a laposabb pont kezdődik.

Ily állapotban lehetett Németország nagyobb része, míg tengerfenék volt; különösen a thüringi erdő, és a Taunus, mik mint szigetek emelkedtek ki a tengerből.

Ha a klárispadoktól környezett sziget, a helyett hogy emelkednék, elsüllyed, akkor a föld az oceanban elveszett; nem úgy a klárispad, mert a vízbe alámerültével a habarcok annál inkább nyernekté a felépítéshez, és a hullámok felvetett darabok és fővény által a felső tért csak inkább emelik a vízszin fölé.

A klárispad a kisebbedő szigettől távolabban esik, s minthogy a hullámok mennél magasabbá válik a pad, belőle annál több és több darabokat szakítanak el, és zuznak szét, tehát annál is inkább összevonja magát.

Végre a sziget csuca alá süllyedvén, nem marad más hátra, mint a klárispad, mely egy a hullámok ellen egészen őrizett csendes vizet fog körül.

Ha most az alásüllyedés sebes, akkor a víz alatt egy kör alakú zátony képeződik, mint Cook illyeket talált is.

Szokásunk hinni, hogy a száraz föld álló, a víz mozgékony: és mégis a természetbúvár szemei előtt ez ellenkezőleg van.

A tenger középszinét változatlan megtartja, míg a föld ezen vízszin ellenében fekvését változtatja.

Darwin kimutatta, hogy a déli tengerben számos emelkedés és süllyedés szemlélhető: Ujholland alá merül, — ezen föld nem ifju, — a rég elmúlt képletekre emlékeztető állatvilágával, s különös rokonság nélküli florájával egy elhaló őreg, melyet a hullámok lassan eltemetnek.

Hogy vulkánikus erők által szigetek, azaz a tengermedor hegyei képezethetnek, ismeretes — s az új szigetek Santorinnál, Umnak mellett az Aleutok közt, ezt bizonyítják.

Hogy erős kitérés és földrengések által egész tájak emelteknek, bizonyosság Chile. 1835. év február 20-án Fitzroy kapitány parancsa alatt „Challenger“ nevű fregatt, a földrengés által megváltoztatott tenger-medernek állapotja által törést szenvedett. — A haditörvényszék elébe állított kapitány ez okból a vád alól fölmentetett.

Ily erők által előhozott változásoknál kevesebb hiedelemmel bírnak azok, a hol földgörcs nélkül, — a nélkül, hogy valami feltűnő jelenet az embert figyelmeztetné, egész tájak emelkednek vagy süllyednek: — de ez mégis kétségkívül így történik és talán földünk legnagyobb része ez állapotban van.

Magától érthető, hogy ily ismeretlen változatok a száraz föld belsőbb, a parttól távolabbi részeiben nehezen mutathatók.

Bousangault a bogotai Cordillerákban a hóvonal mérve, és a találat Humboldt 50 év előtt történt mérésével hasonlítva azt következteti, hogy ez időszakban a hegyeknek süllyedniök kelle, mert a hóvonal ismeretlen éghajlati ok nélkül feljebb szállott.

Könnyen mutathatók ily emelkedések és süllyedések a tengerpartoknál; a hydrostatika törvényei szerint mindig egyenlő színvonalban maradó tenger-segélye által.

Celsius ideje óta Svédhon nyugat- és keletpartlakóinál elismert tény vala, hogy a víz a földtől visszavonul.

Celsius kutatásokat kezdvén, ezt bebizonyította, ámbár a való magyarázat, hogy egész Svédhon, Schonen, Sölvitsburgtól délre, kivéve, lassan emelkedik.

Celsius egy században 3 lábnyi emelkedést talált, — úgy, hogy előreláthatólag néhány ezer évben Stokholmtól Abóig szárazon lehetne menni. Éjszaktól délnek ezen emelkedés kisebbedik, — Schonen és Bernholm mozdulatlan,

ezen tul Jütlandban az alásüllyedés világosan bizonyul, és a porosz kelettenger partjaira is kiterjedni látszik.

Lyell a híres angol geolog hasonló emelkedést és süllyedést talál Amerika keleti partjain, — Angol- és Skóthon majdnem egész nyugoti partja 500, Moel Fryfane-nél Caernarvonshire-ben 1000 lábnyi magasságban a tenger színe felett párvonalosan egymás felett álló még pedig jelenleg a közel tengerben élő csigapadokat mutat.

Fáradtság és munka dacára a Kentben fekvő kiténő kikötő, Hythe, most marhalegélő.

Mint a déltengerben a klárisállatok, úgy fáradoznak éjszaki Némethon és Hollandban az emberek a mindig süllyedő földet a betörő hullámok ellen mindig magasabban emelt töltések által fenntartani. Egész eddig nem mindig érdemelt sikerrel.

1240-ben az ezelőtt oly kiterjedt keleti Frieszland egy része a tenger zsákmánya lett, — mely egy akkor még hat óra kerületű darabot, Nerostrand szigetét, elhasította.

1638. évben october 11-én ez is el volt nyelve, és csak a kis Nordland és Pelworm szigetek maradtak meg.

1277-ben a tenger beszakítása által lett a Dollart és Zuyder-tó és 1421-ben a Biesbosch.

1532-ben Südbeveland keleti része Borselen és Remorsvalen városokkal, és számos falukkal, ugymint 1658. a Nordbevelandtól éjszakkeletre fekvő Ori-Sant sziget, a hullámok alá merült.

Jütland keleti partjain a tengeralatti erdők, és láthatólag cultivált földek, jelei a föld süllyedésének.

Franciahon nyugatpartjai e süllyedések ellenében emelkedést mutatnak.

Bourgneufben la Rochelle mellett 1752-ben egy osztrigapadnál egy angol hajó törést szenvedett, — ezen hajótöredék jelenleg egy felszántott tér közepén fekszik, 15 lábbal a tengerszíne felett. E helység községe a lefolyt 25 év alatt 2000 holdat nyert a tengertől.

A hollandiak savukat hajdan Bahaud kikötőben rakták ki: — e helység most 1000 lábnyira fekszik a tengertől.

Olonne egykor sziget, most rétek és néhány posványok által a száraz földdel összefügg.

Hasonló történt Marennes és Oleronnál, és e vonalt követve a földközi tengerben hasonló jelenetet találunk.

1248-ban Szent Lajos Aigeus Mortes, akkori híres kikötőben szállt a tengerre: — most e hely egy órányi távolságra fekszik a tengertől.

Olaszthonban Róma és Nápoly mutat érdekes példákat.

Itt áll Puzzuoli mellett a híres Serapis-templom, melynek három oszlopa nevezetes magasságban furócsigától öszverágott széles szalagot mutat, — ez az e mélységig való süllyedésnek ellenmondhatlan jele, míg az egész később ismét emelkedett.

Az adriai tengerhez térve, ismeretes, hogy a Pó folyó mennyi sarat, kavicsokat, ködarabokat visz évenként az adriai tenger szögébe: — ennek természetes következménye a víz apadása, a tengerfenék emelkedése lenne.

Némileg ez valóban úgy van, de ellenmondhatlan bizonyítások szerint a föld mégis süllyed.

Lassan, de fentarthatlanul lemerül a régi, egykori nagysága által tisztelekre méltó dogeváros a tengerbe.

Már 1722. évben a Márkpiaci kövezetét 1½ lábbal magasabbra kelle emelni, — a kövezet felszakításánál 5 lábbal mélyebben már egy régiebbet találtak, mely akkor három vagy harmadfél lábbal feküdt a vízszin alatt, és jelenleg ismét minden áradat behat e tér raktárai és egyházaiba.

Ép ily jelenetek mutatkoznak Triesztnél; Zaránál a legsebbe mozáikkövezetek a tengervíz alatt vannak.

Bragnitza sziget déli csucsánál tengernyugváskor a kősarkophagok egész sorát szemlélhetni. Dalmáthon partja is ugyanazon tünetényeket mutatja.

Alig mutatta az angol Wilde szigorú szemléletek után a romok és történeti adatok hasonlítása által, hogy Kis-ázsia

partja Tyrustól Alexandriáig a romai idők óta lassan a tengerbe merül: — már Murchison Oroszhon geológiájában a legbiztosabb tényeket közlé, hogy Éjszakoroszhon és Sibiria azon időktől fogva, melyekben a hatalmas Mammuthok élve eltemetkeztek, szüntelen a jégtenger vizéből emelkednek és nem rég Dr. Pingel Koppenhágából Grönland lassu bemerülését bizonyítá.

Röviden, a hová a Celsius és Buch Lajos által figyelmessé tett geognosták szemléleteikkel fordulnak, a száraz föld sülyedése, vagy emelkedése mutatkozik, és a geologia tanulmányozása azt ismerteti meg velünk, hogy bolygónk történetében ezen jelenetek nem újak, s hogy előttünk legalább sok százezer évvel ugyanazon játék határozza és változtatá geographiáját.

Forditsuk ismét tekintetünket a tengerre, csak futólag érintve hasznos befolyását, — kevésbé alakgazdagon, mint a száraz föld fekszik előttünk, — földterületünk három negyedét ellepve.

Ha meggondoljuk, hogy a föld, mint minden bolygó kemény részei, olvadt állapotban volt; akkor érthető lesz, miért foglalja el a víz a nagyobb részt.

A tenger kipárolgása által nedvesíti az atmosphaerát, mely a szerves lények, a föld lakói fenntartására s frissítésére szükséges.

Számos népeket öszvekötvén, szellemük és jellemük fejlődésére, — a kötelékek szaporítására hat, melyek az emberiséget öszvefűzik. Ő tevé lehetségessé a földtér képezése ismeretét; a csillagászat, menayiségtani és physikai tudományok fejlődésére is a leglényegesebben befolyt.

E befolyás egy része kezdetben a középtenger és délnyugoti Ázsia partjaira volt szorítva, de a 16-ik század óta messzebb és messzebb oly népekre is kiterjedett, melyek a tengertől távol a continensek beljében laktak.

Mióta Columbus hivatása szerint bilincseiből az oceánt felszabadítá, — így szól Belem vizénél betegágyban feküdvé hozzá álmában egy ismeretlen hang: az ember is lelkileg szabadabban merészle ismeretlen régiókba hatolni.

Temesvári ujdonságok.

* A bizalmi férfiak gyűlése, mely f. h. 10-ke óta Szokesevics altábornagy kormányzónk ő excellentiája elnöklete alatt a községi törvény fölött tanácskozott, mult szombaton, azaz 22-én befejezte ülésének sorát. A koronaországnak az anyaországhoz való visszacsatolása érdekében három, ellenzetre nem talált indítvány tételét, mely jegyzőkönyvbe ig-tattatott.

* Ritka, sőt Temesvárott első ünnepély a maga nemében volt f. é. 22-én hat avatónak apácává felszenteltetése, mely Csajághy püspök ő méltóságának egyházi szertartása mellett a plébánia templomban ment véghez. Az iskolánék rendjének ezen új tagjai három esztendei noviciatuson mentek keresztül, mielőtt a fátoly felvétele által örökre szentelték volna magukat hivatásuknak.

Temesvári hetivásár oct. 21-én. Buza 3 fr. 80 kr. 3 fr. 60 kr. 3 fr. 40 kr. Kétszeres 2 fr. 80 kr. Rozs 2 fr. 60 kr. Árpa 1 fr. 70 kr. Zab 1 fr. 20 kr. Tengeri 1 fr. 90 kr. mérőnkint osztr. értékben. A széna 2 fr. 50 kr. Szalma 1 fr. 20 kr. mázsánként.

Szerkesztői távirtda.

Két vidéki levelezőnek. Vitszetatszést kell szülni, hogy önök azon vidéki lap hanyatlásán örülhetnek. A mennyire mi ismnrjük a dolgok állását, kiadó és szerkesztő sokkal inkább megfelelnek kötelességüknek, mint ama közönség, kinek számára megindult a lap. Önök azt kívánják, hogy a lap tartalmának legalább 5 hatodrésze legyen eredeti? — Vajjon hát azt nem emlegetik önök, micsoda arányban kellene lenni az előfizetők számának, egy tösgyökeres magyar vidék lakosságával? Tudjuk, hogy fővárosi pályatársaink számára sem teremnek aranyknak, de hogy a vidéki szerkesztők állása sokkal nehezebb, és háládatlanabb, azt csak az elfogultság tagadhatná, — midőn tehát levelüket felvételre alkalmasnak nem találjuk, a hazafiság nevében, melyre önök méltatlanul hivatkoznak, felhívjuk önöket, pártolják, terjesszék vidéki lapjukat, és önök jobb szolgálatot teendnek a közügynek, mint azon az uton, melyre imént befordultak.

Pados János urnak Pesten. Intőzkedtünk a mint kívánta, ha hiány van a dologban, annak közelebbi megjegyzését kérjük. A folytatás mindig kedves lesz.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

Cs. k. szabad. osztrák államvasutársaság 45,142. szám.

H I R D E T É S.

A cs. kir. szabadalmazott osztrák állami vasutársaság főigazgatósága ezennel a t. c. közönség köztudomására juttatni bátorodik, hogy általa G u t t m a n n testvér urak Bécsben 1859. évi szeptember 10-étől kezdve a steierdorfi község bizományilag eladásával megbizattak.

A t. c. vevők megkérhetnek tehát ezennel, hogy az árak és rendeltetési föltételek tekintetében a nevezett urakhoz, vagy ha tetszik az alólikt főigazgatósághoz forduljanak.

Bécs october 3-án 1859.

A cs. kir. szabadalm. osztr.

állami vasutársaság főigazgatóságától.

(16. sz.) 2—3

P a p A l b e r t

(hangszerész Temesvártt, Józsefváros, csillag utca
141. sz. Gruber féle ház)

mindennemű billentyűs hangszert, ugymint: orgonát, fisharmonikát, játszószekrényt, kintornát, melodiont sat. készít, és új bécsi zongorákat is raktárában tart, hol ezek a legjutányosabb áron kaphatók.

Midőn ezennel saját készítményeit, és rendelt, vagy bizományos áruit a tisztelt közönség figyelmébe ajánlaná, tudtul adja egyszersmind, hogy a fenebbi hangszerek javítását, vagy igazítását is elvállalja, és azokat hangolni is kész.

A korneuburgi

állattenyészti győgypor, lovak, juhok, és szarvasmarha tenyésztésére mindig friss minőségben kapható,

Schidló Józsefnek

a „kék macskához“ címzett fűszerke-reskedésében. (Gyárkúlváros a főtéren.)

6—8

(13. sz.)